

Recenzentka
Prof dr hab Joanna Hoffmann-Dietrich
Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR WOJCIECHA RADTKE PT.
WE THE WATER / MY WODA

Promotor : Prof. dr hab. Grzegorz Klaman
Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

Wojciech Radtke studiował na Wydziale Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku w latach 1989-1994. W 2019 roku obronił dyplom w ASP w Gdańsku na Wydziale Rzeźby Intermediów, kontynuując edukację w Szkole Doktorskiej Gdańskiej uczelni.

W swoich poszukiwaniach twórczych Wojciech Radtke posługuje się różnymi mediami działając w obszarze sztuki interdyscyplinarnej, łączącej różne dziedziny sztuki takie jak rzeźba, teatr, film, malarstwo, scenografia, projektowanie graficzne, łącząc je z zainteresowaniami naukowymi i działaniami w obszarze bio-artu.

Od czasu ukończenia studiów brał czynny udział w życiu artystycznym, prezentując swoje dokonania na licznych wystawach i festiwalach w kraju m.in. w Gdańsku, Gdyni i Sopocie, Poznaniu, Lublinie, Krakowie, Nowej Hucie, Lublinie, jak i za granicą: w Wenecji, Hanowerze, Oslo, Paryżu, Monte Carlo, Mediolanie czy Kilonii.

Oprócz działalności artystycznej Wojciech Radtke jest aktywnym propagatorem sztuki, organizującym i współorganizującym wystawy, spektakle oraz festiwale m.in. w Gdańsku, Poznaniu, Wrocławiu, Krakowie, Wielopolu, Nowej Hucie, Warszawie Łodzi, Sokołowsku, a także w Wenecji, Mediolanie, Oslo i Hanowerze,

Jest również współtwórcą grupy artystycznej SM R+ oraz liderem Slow Food Convivium Pomorze.

Nie bez znaczenia w dorobku artystycznym Wojciecha Radtke jest rola reżysera i producenta realizacji teatralnych i filmowych, takich jak film *Popatrz! Życie nie istnieje tylko tu, ale Da, Da (tam, tam)* z udziałem aktorów teatru Cricot 2 Tadeusza Kantora, wyświetlanego na murach Wawelu, imprezy *Gramy dla Wolności* w Polskiej Filharmonii Bałtyckiej im. Fryderyka Chopina w Gdańsku czy udział w międzynarodowym spektaklu *Rebeka matka ma* wystawianej w Wielopolu Skrzyńskim i Le Mans we Francji.

W trakcie studiów doktoranckich artysta poszerzał swoje doświadczenia pedagogiczne nie tylko na rodzimej uczelni ale również jako ekspert w zajęciach dydaktycznych we współpracy z Akademią Sztuk Pięknych we Wrocławiu w ramach interdyscyplinarnej pracowni prof. Pawła Liska, prowadzonych przez dr Roberta Sochackiego.

Rozprawa doktorska mgr Wojciecha Radtke składa się z części teoretycznej i praktycznej. W części teoretycznej doktorant w jasny i uporządkowany sposób prezentuje swoją drogę twórczą, inspiracje naukowe i artystyczne oraz analizuje filozoficzne, kulturowe i społeczne tło podjętego tematu. Część praktyczna obejmuje działanie performatywno-badawcze w formie wodnej głódówki, zdjęcia mikroskopowe struktur krystalicznych zróżnicowanych próbek wody oraz płynów wytwarzanych przez ciało człowieka, formy rzeźbiarskie nazwane przez autora *Kapsułami*, film video, seria obiektów *Bio-Money* oraz program kampanii

społecznej towarzyszącej projektowi artystycznemu, na którą składają się różnego rodzaju działania, plakaty, bilbordy i artefakty.

Rozprawa doktorska Wojciecha Radtke pt. *We The Water / My Woda* jest owocem czteroletnich prac artystyczno - badawczych w obszarze art & science, zwłaszcza bio-artu, w którym strategie artystyczne zbiegają się z metodologiami nauk przyrodniczych. Nie jest to pierwsze działanie Radtke, w którym artystyczna wrażliwość i wyobraźnię łączy z doświadczeniami z innych dziedzin. Artysta już wcześniej realizował projekty we współpracy z przedstawicielami zarówno nauk ścisłych jak i humanistycznych, oraz specjalistami spoza środowisk akademickich: sportowcami, technikami, kucharzami. Podejmując wyzwania interdyscyplinarne, Wojciech Radtke umacnia pozycję artysty nie tylko jako „łącznika” różnych środowisk i rozwijanej przez nie wiedzy, ale jako osoby poszukującej nowego spojrzenia na rzeczywistość i otwartej na niesablonowe idee. Artysta wchodzi w świat naukowych badań i analiz aby paradoksalnie przekroczyć granice obiektywnej racjonalności i przenieść ten świat w mikrokosmos subiektywnego przeżywania.

Poszerzając swój artystyczny warsztat o środowisko laboratoryjne, Radtke nie przyjmuje pozycji naukowca, świadomy różnicy założeń i celów badawczych pracy doktorskiej w zakresie nauk plastycznych w odniesieniu do prac z dziedziny Chemii, Biologii czy Fizyki.

Artysta, odwołując się do badań i wiedzy naukowej, przyjmuje perspektywę odśrodkową, spersonalizowaną a jednocześnie przenosi fizyczny przedmiot swoich badań na poziom kulturowych interpretacji, metafor i symboli.

Doktorant tematem swoich artystycznych badań uczynił wodę, której żywioł fascynuje człowieka od zarania jego historii. W dysertacji Radtke nakreśla bogate i zróżnicowane kulturowe tło swoich poszukiwań, od mitów kosmogonicznych, poprzez uniwersalne i autochtoniczne wierzenia i rytuały, po rozważania filozoficzne, konteksty ekologiczne i społeczne.

Woda jest nie tylko kulturowym symbolem i źródłem życia, ale również jedną z fundamentalnych cząsteczek materii naszego uniwersum oraz jedną z największych jego tajemnic.

Wojciech Radtke spogląda na wodę z perspektywy artysty XXI wieku, czasów ogromnego postępu technologicznego i naukowego a jednocześnie gwałtownie pogłębiających się kryzysów Antropocenu. Artysta przywołuje cywilizacyjne znaczenie wody dla przywrócenia jej kulturowego i społecznego szacunku. Woda bowiem, odarta z symbolicznych, duchowych treści, stała się towarem komercyjnym, ekonomicznym i użytkowym. Dla nas, żyjących we współczesnym dobrobycie Europy, skupionych na rytuałach codzienności, woda, będąca fundamentem naszej egzystencji, stała się czymś tak oczywistym, że znalazła się pod progiem naszej percepcji. Artysta konkluduje: „Korzystamy z wody każdego dnia, często rozrzutnie, zapominając jak istotna jest ona dla naszego istnienia.”

Jednocześnie z niepokojem patrzymy na niepoohamowany rozwój metropolii, industrializację, rozwój infrastruktury komunikacyjnej, rolnictwa czy krótkowzrocznej, nastawionej na zysk, gospodarki leśnej. Zadajemy sobie pytanie, czy rozwój nauki i technologii będzie w stanie zapobiec przyszłym lokalnym i globalnym konfliktom, których przedmiotem będzie dostęp do wody. Jak zauważa Radtke, większość futurystycznych filmów nie pozostawia zbyt dużych nadziei, karmiąc masową wyobraźnię dystopijnymi wizjami.

Świadomy ekologicznych i społecznych zagrożeń, artysta proponuje powrót do “punktu wyjścia”. Adoptując filozoficzne poglądy Heraklita, nawołuje do postrzegania wody nie w kontekście ekonomicznym i politycznym, ale jako fundamentalnej substancji życia. Ta perspektywa wiąże się z podstawowym dla każdego z nas pytaniem o istotę własnego życia, ale także “naszego życia”.

Postęp nauk przyrodniczych sprawia, że coraz bardziej zdajemy sobie sprawę z tego, że nasza egzystencja, jako organizmu, nie jest ani istnieniem “osobnym” ani indywidualnym/niepodzielnym (od łac. *individuum* 'całość niepodzielna'). Każdy z nas wpisany jest w dynamiczne procesy środowiska, w którym żyje i które tworzy. W pracy doktorskiej, Radtke eksploruje własną cielesność poprzez pryzmat wody jako substancji która szczególnie uzmysławia tę jedność.

W swojej dysertacji doktorant przywołuje badania naukowe oraz projekty artystyczne, które zainspirowały go do własnych poszukiwań. Opisuje drogę twórczą, u której podstawy leży zainteresowanie kondycją człowieka, jego biologicznością, ujętą zarówno w kontekście procesów naturalnych jak i społecznych. Artysta szczególnie skupia się na kontekstach *biowładzy* w filozoficznym ujęciu Michaela Foucault oraz rzeźby społecznej Josepha Beuysa. Rozpatruje je poprzez pryzmat własnych doświadczeń i obserwacji zmian zachodzących w otaczającym go ekosystemie. Zestawia swoje przemyślenia z badaniami w obszarze nauk przyrodniczych, zwracając przy tym uwagę na niekonwencjonalne idee, które, jak pisał przywoływany wielokrotnie przez doktoranta Nicola Tesla, pozwalają na „rozszerzenie badawczego spectrum”.

Szczególnie ważna dla koncepcji pracy doktorskiej Wojciecha Radtke jest publikacja Masau Emoto *The Hidden Messages of Water*. Japoński pisarz i doktor medycyny alternatywnej twierdził, że ludzka świadomość i emocje mogą wpływać na strukturę molekularną wody. Wydana w 2004 roku książka, chociaż spotkała się z ostrą krytyką środowiska naukowego, stała się światowym bestsellerem. Bez względu na jej wartość merytoryczną, pobudziła wyobraźnię czytelników, kierując ją w stronę holistycznego modelu rzeczywistości, rozumianej nie jako zbiór oddzielnych, niezależnych od siebie bytów, łącząc „wszystko co istnieje”, zarówno na poziomie materialnym jak i psychicznym, w jedną dynamiczną całość. Szczególnie istotna w książce Emoto jest idea pamięci wody, informacji zachowanej w jej molekularnej strukturze, dostępnej naszej percepcji dzięki procesom krystalizacji.

Temat „strukturalnej pamięci wody” intrygował wielu badaczy, z których doktorant przytacza Samuela Hahnemana (uważanego za ojca homeopatii) oraz współczesnych naukowców, jak immunologa Jacques Beveniste’a czy noblistę wirusologa Luca Montagniera. Jednak dopiero książka Emoto upowszechniła tę koncepcję, przede wszystkim dzięki popularyzatorskiej formie, wysokiej estetycznej jakości mikroskopowych zdjęć kryształów wody oraz uproszczonemu i sugestywnemu przekazowi.

Sama idea kryształu jako nośnika informacji – pamięci nie jest oryginalną koncepcją Emoto. Radtke łączy ją z psychologią głębi Carla Gustawa Junga, który sugerował, że procesy psychiczne przyjmują formę kryształów, w których ujęta zostaje zbiorowa pamięć, stając się wzorcami ludzkich zachowań. Wzorce te, nazwane przez Junga archetypami, podobnie jak kryształy, zdolne są do przemian i rozwoju. Natomiast Nikola Tesla widział w rozrastających się, uporządkowanych strukturach kryształu esencję życia.

Radtke postanowił zweryfikować tezy Masau Emoto dotyczące pamięci wody, poszerzając jego badania o płyny wytwarzane przez ciało człowieka.

W celu zrealizowania swojego eksperymentu, artysta nawiązał współpracę z Pracownią Krystalochemii Wydziału Chemii Uniwersytetu Gdańskiego, a jej kierownik prof. Artur Sikorski został opiekunem od strony wiedzy naukowej powstającej pracy doktorskiej. Radtke uzyskał również merytoryczną pomoc fizyka Bogdana Jasińskiego oraz biologki Jowity Nowakowskiej-Gołackiej. Wsparcie wymienionych wyżej naukowców pozwoliło artyście na wypracowanie autorskiej metody badawczej, która z jednej strony spełniała wymagania metodologiczne w obszarze nauk biochemicznych, z drugiej pozwalała na swobodę artystycznych dociekań.

Doktorant drobiazgowo opisuje stworzone przez siebie stanowisko pracy w, udostępnionym dla jego badań, pomieszczeniu na Wydziale Chemii Uniwersytetu Gdańskiego: od warunków laboratoryjnych, takich jak temperatura czy wilgotność powietrza, po wykorzystany do eksperymentów sprzęt. W okresie od marca 2021 do września 2022 rok, Radtke prowadził badania nad próbkami płynów ludzkiego ciała oraz próbkami wody pobranymi z różnych miejsc na ziemi, poddając je działaniu odpowiednio zróżnicowanych i powtarzalnych bodźców.

Na pierwszym etapie przeprowadzanego eksperymentu, odnosząc się do ikonicznych prac amerykańskiego artysty i fotografa Andresa Serrano, Wojciech Radtke skupił się na próbkach łez, potu, śliny, moczu, krwi, spermy i mleka karmiącej matki, do których dodał próbkę łez syntetycznych.

Substancje te poddawane były zróżnicowanym bodźcom: nagrany przez artystę dźwiękiem lasu, kompozycji muzycznej 3.14 Irka Wojtczaka, nawiązującej do złotego podziału i ciągu liczb Fibonacciego, Hymnu kultu huryckiego *Hurian Hymn No.6*, najstarszego zachowanego dzieła muzycznego sprzed ok 3400 lat (w wykonaniu Michaela Levy'ego na lirze), utworu *Off to War* grupy metalowej Behemot, utworu *Erbarme dich, mein Gott* Jana Sebastiana Bacha na kontralt i skrzypce oraz ciszy.

W drugim etapie, eksperyment poszerzony został o różne próbki wody z rozmaitych stron świata: wody źródlanej z Gór Sowich, wody z Morza Martwego i Oceanu Atlantyckiego, deszczówki z Gdańska-Oliwy, wody z lodowca na Spitsbergenie, rosy z lasów Oliwskich oraz roztopionego śniegu z byłego Niemieckiego Nazistowskiego Obozu Zagłady na Majdanku w Lublinie. Rozbudowany został również repertuar dźwiękowy o wibracje według systemu LEAS (The Levels of Emotional Awareness Scale) Richarda Lane'a i Gary'ego Schwartza z 1980 roku i jego późniejszych adaptacji, w tym uśrednione częstotliwości bólu, strachu, choroby, miłości i modlitwy, a także o nagranie dźwięków wydawanych przez wieloryby, biały szum kosmosu, muzyczną translację kolorów z palety kolorów CMYK, *Stabat Mater* Giovanniego Batisty Pergolesiego na kontratenor i sopran oraz przemówienie Adolfa Hitlera. Na obu etapach eksperymentu rolę substancji referencyjnej pełniła woda zero.

Każda próbka była zamrażana i poddawana działaniu bodźca przez 24 godziny. Rytuał ten otwierała i zamykała fotograficzna dokumentacja stanu próbki przed i po działaniu bodźca.

Dokumentację fotograficzną Radtke rozpatruje nie tylko w kontekście procedury badawczej ale jako dzieło sztuki, część rozbudowanego procesu twórczego. W oczach artysty uzyskane obrazy nie są jedynie zdjęciami kryształów wybranych substancji, ale wizualizacją, jak to określa artysta, „stanów emocjonalnych wody”. Nadając wodzie podmiotowość, artysta porównuje zebrany materiał z analizami stanów psychicznych człowieka, dokonywanych przez psychologów i psychiatrów.

Ogólne wnioski jakie można wyciągnąć z eksperymentu nie rewolucjonizują naszej wiedzy ani nie potwierdzają wyników badań Masau Emoto. Powstałe formy krystaliczne dowodzą

jedynie tego, że żadna substancja nie jest obojętna na bodźce zewnętrzne. Ich interpretacja pozostaje jednak otwarta, chociaż, jak zauważa Radtke, łagodniejsze bodźce stymulują powstanie bardziej uporządkowanych struktur.

Trudno jest mi ocenić naukową wartość przeprowadzonych badań. Jednakże, jak zaznaczam na początku recenzji, nie jest ona wyznacznikiem oceny poszukiwań artystycznych. Przeprowadzony przez Wojciecha Radtke eksperyment jest próbą uchwycenia jakiejś prawdy o sobie, zdefiniowania własnego istnienia wpisanego w inherentne relacje między wewnętrznym i zewnętrznym środowiskiem. Dlatego eksperyment ten byłby ułomny, sztafażowy, gdyby artysta nie włączył doń również siebie, swojego ciała, które jak większości dorosłych osób, w około 65 procentach stanowi woda. W ramach pracy doktorskiej, Radtke podejmuje wodną głodówkę w znaczeniu badawczego performansu. Rejestruje zmiany psychosomatyczne, jakie zachodzą w trakcie przygotowań oraz w okresie wodnego postu. Wojciech Radtke – organizm skupia się na sobie, na odczuwaniu zewnętrznych i wewnętrznych bodźców, wyostrza zmysły (w tym także smaku, szczególnie w odniesieniu do wody pochodzącej z różnych źródeł), jednocześnie osiągając stan wewnętrznej harmonii i dystansu do problemów codziennego życia.

Wewnętrzne wyciszenie i oczyszczenie oraz kontemplacja naturalnych procesów, wzmacniają u Radtke poczucie jedności umysłu i ciała, doznanie bezmiaru z wiersza Tomasza Transtroemera a jednocześnie wyostwiają intuicję i pogłębiają zrozumienie tez zawartych w tytule rozprawy doktorskiej: *My Woda*.

Doświadczenia te artysta stara się komunikować poprzez zbudowanie dwóch kapsuł o wymiarach pozwalających na wejście do środka i zanurzenie się w wytworzonej przez artystę mgłę. Pierwszą kapsułę Radtke nazywa *Oceanem*. Białe rozświetlone wewnątrz wypełnia mglista zawiesina, skomponowana z wody zero ze śladową ilością płynów ustrojowych artysty: łez, krwi, potu, spermy, moczu i śliny. Drugą kapsułę, wnętrzem swoim nawiązującą do kobiecej waginy, wypełnia mgła wytworzona z wody zero, w której składzie znajdują się znikome ilości wód płodowych.

W obu przypadkach fizyczne parametry mgły zbliżone są do natężenia pary ludzkiej w środkach komunikacji miejskiej, którą codziennie wdychamy i wydychamy. Artysta pragnie przełamać kulturowe tabu, a jednocześnie zaprosić widza do zmiany percepcji i spojrzenia również na siebie jako na część żywego „Oceanu”.

To poczucie jedności wzmacnia projekcja filmu video, przedstawiająca ruch morskich fal, do którego muzykę skomponowali Ireneusz Wojtczak, Sławomir Jaskułke i Tymon Tymański, przekładając wizualny zapis na język dźwięku.

Wybitny fizyk, Werner Heisenberg uważał, że twórczość artysty wyrasta z wzajemnego oddziaływania tzw. „ducha czasu” i jednostki . „Duch czasu” zdeterminowany jest osiągnięciami naukowymi i postępem technologicznym, które wpływają na zmieniający się model naszej rzeczywistości .

Dzisiaj jesteśmy coraz bardziej świadomi tego, że jej tkanka zbudowana jest z dynamicznych, interaktywnych sieci nieustannie przetwarzanych danych: od sieci neuronowych po World Wide Web, od rozlewisk rzecznych, po zjawiska społeczne, kulturowe i ekonomiczne. W każdej mikrosekundzie zachodzą liczne interakcje łączące wszystkie poziomy naszej usieciowanej egzystencji, od zjawisk kwantowych poprzez struktury biologiczne po złożoną dynamikę (eigen-dynamik) całego kodującego uniwersum.

Niewiarygodnie szybki postęp naukowy, nie tylko radykalnie zmienia postrzeganie naszego świata, ale także daje władzę, o której człowiek dotychczas nawet nie marzył, władzę kształtowania naszej przyszłości.

Współczesność to jednak nie tylko wyżyny ludzkiej kreatywności, ale również epoka globalnego kryzysu ekologicznego, szóstego masowego wymierania gatunków, narastających nierówności społecznych, brutalnych wojen, migracji, napięć politycznych i kulturowych. Sytuacja ta zmusza nas do refleksji nad złożonością procesów cywilizacyjnych, do rewizji kulturowych narracji, oraz do zadania pytań o dalszą ewolucję ludzkości, o trwałość naszych ekosystemów i to, czy faktycznie jesteśmy w stanie w pełni zrozumieć i skutecznie kontrolować samoorganizujące się, organiczne i nieorganiczne złożone systemy oraz mądrze kierować się ku światu w którym chcemy żyć, a nie tego, w którym będziemy musieli żyć.

Wojciech Radtke podejmując temat *My Woda*, świadomy jest nie tylko jego kulturowej ale również społecznej, ekonomicznej i politycznej złożoności. W cyklu *Biomoney*, tworzy unikatowe banknoty, monety i papiery wartościowe z wody, płynów ustrojowych i innych substancji organicznych, kwestionując współczesne pojęcie wartości i kapitału. Wprowadza również kolekcję butelek, stylistyką nawiązujących do butelek ekskluzywnego wina, w których znajdują się płyny budujące, wg artysty, świadomość współczesnego człowieka: woda z niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych w Auschwitz - Birkenau i Majdanku, ale również Spitzbergenu, Oceanu Spokojnego, Morza Martwego, oraz płyny ustrojowe i wytwarzane przez ciało człowieka.

Odwołując się do badań naukowych nad strukturalną pamięcią wody, Wojciech Radtke skupia się na ich walorach kulturotwórczych, łącząc pamięć jednostki z pamięcią społeczną, kształtowaną przez pamięć miejsca. Jednocześnie artysta wpisuje tę „lokalną pamięć” w globalny obieg wody, nieustanny proces jej transformacji. Artysta puentuje: „ Jakże często nie zdajemy sobie sprawy z tego, że dzięki temu wiecznemu, otwartemu, ale jednocześnie zamkniętemu obiegowi wody przyjmujemy biologiczno-chemiczny materiał przeszłości dokładając do niego swoją cząstkę, którą w bliższej lub dalszej przyszłości wchłonie organizm tu istniejący. W ten sposób jesteśmy wodą, wodą przeszłości budującą przyszłość.”

Konkluzja

Zmienność strukturalna wody pod wpływem różnych biologicznych i nie-biologicznych czynników jest ważnym przedmiotem badań naukowych. Nadal cząsteczka wody i jej właściwości zaskakują naukowców, o czym świadczy odkrycie czwartego stanu jej skupienia w postaci lodu superjonowego, zwanego też czarnym lodem lub „lodem X”. Okazuje się również, że i nasze ciało skrywa przed nami jeszcze dużo tajemnic. Odkryte w 2018 roku interstitium (śródmiaższ), sieć wypełniona płynem wspierana przez siatkę tkanki łącznej występującej w całym ciele: od przestrzeni podskórnej, poprzez przewód pokarmowy, płuca, układ moczowy po mięśnie, pretenduje do naszego największego organu.

Odkrycia te dowodzą, jak wciąż mało wiemy o nas samych i świecie w jakim żyjemy. Ale również o potrzebie nieustannego poszerzania „spectrum doświadczenia”. Informacja zawarta w wodzie, jak każda informacja, nie ginie, i być może kiedyś uda nam się ją odczytać, ale zapewne już innymi technologiami i metodologiami, w inaczej rozpoznawanej rzeczywistości. Być może, jak pisze przytaczany przez doktoranta Amit Malewar, powinniśmy zapomnieć wszystko, co wiemy o wodzie. Postulat ten otwiera ogromne pole wyzwań nie tylko przed naukowcami, ale również przed artystami.

Praca doktorska Wojciecha Radtke, chociaż czerpie z metodologii nauk przyrodniczych, przynależy do obszaru sztuki, w którym swoboda myślenia nie jest ograniczona ani rygorami procedur naukowych ani empiryzmem, gdzie niewerbalna komunikacja wychodzi daleko poza ograniczenia formalnej obiektywności naukowych tekstów. Tworzy wielowątkową narrację, która sprzyja subiektywności i emocjom leżącym u podstaw procesów poznawczych.

Warto podkreślić społeczny wymiar działań Wojciecha Radtke, który swoim przesłaniem pragnie dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców. Stąd ważnym elementem pracy doktorskiej jest zaprojektowana szeroka kampania społeczna „We The Water”, obejmująca różne działania od plakatów, billboardów, artefaktów po akcje w mediach społecznościowych. Radtke wierzy, że wykorzystując różne strategie artystyczne i komunikacyjne, jego projekt badawczy może oddziaływać na wielu poziomach. W czasach dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, której parametry wyznacza kryzys cywilizacyjny z jednej strony i postępująca rewolucja w obszarze biotechnologii oraz sztucznej inteligencji z drugiej, rozprawa doktorska Wojciecha Radtke nabiera szczególnego znaczenia. Podejmując temat *We The Water / My Woda*, podnosi jednocześnie problem naszej tożsamości, którą warto głębiej poznać, zanim oddamy ją w ręce sztucznych inteligentnych systemów.

Rozprawa doktorska Wojciecha Radtke nie tylko wyraża głęboką humanistyczną postawę artysty, ale również manifestuje zmiany, jakie zachodzą we współczesnych praktykach artystycznych i edukacyjnych, przyczyniając się do kształtowania nowych interdyscyplinarnych standardów wyrażonych w akronimie STEAM (Science – Technology - Engineering - Art - Mathematics). Uświadamia wyzwania przed którymi stoi dziś sztuka oraz rolę, jaką może odegrać w procesach poznawania, interpretacji i kreowania nowych rzeczywistości XXI wieku.

Wysoka jakość oraz kompleksowość rozprawy doktorskiej Wojciecha Radtke dowodzi dojrzałości artystycznej, dogłębnej wiedzy teoretycznej oraz kompetencji warsztatowych i technologicznych doktoranta. Nie pozostawia żadnych wątpliwości, że stanowi oryginalne dokonanie artystyczne, świadczące o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej i badawczej.

Po zapoznaniu się ze wszystkimi materiałami, obejmującymi pracę teoretyczną wraz ze szczegółowym opisem i dokumentacją pracy praktycznej oraz dokumentacją dorobku twórczego, stwierdzam, że rozprawa doktorska *We The Water / My Woda* spełnia wymagania art.187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018r. poz.1668 ze zm). W pełni popieram starania magistra Wojciecha Radtke o nadanie mu stopnia doktora w dziedzinie sztuki i dyscyplinie artystycznej „sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki”.

Jednocześnie, postuluję zgłoszenie rozprawy doktorskiej mgr Wojciecha Radtke *We The Water / My Woda* do wyróżnienia. Wniosek swój uzasadniam wysoką jakością artystyczną, merytoryczną i formalną recenzowanej przeze mnie pracy doktorskiej. Wyróżnia ją oryginalność zastosowanych metod, kompleksowe podejście do podjętego tematu oraz rzetelność przeprowadzonych eksperymentów badawczo-artystycznych. Osadzenie rozprawy w realnej problematyce współczesnej, jej interdyscyplinarność oraz omówione powyżej walory pracy doktorskiej wskazują na jej szczególny potencjał kulturowy i społeczny.

18.05.2023